

342/82

342/82

G.P.S.

J 220

Saak No. 342/82
Case No.

HALSSAAK.
IN DIE HOOGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA
IN THE SUPREME COURT OF SOUTH AFRICA

(APPEL Afdeling)
Division)

AANSOEK/ILLIKWIEDE SAAK/PROVISIONELE SAAK
APPLICATION/ILLIQUID CASE/PROVISIONAL CASE

P. PLAATJES

Applikant/Eiser
Applicant/Plaintiff

teen/versus

DE STAAT

Respondent/Verweerder
Respondent/Defendant

Prokureurs/Attorneys

Applikant/Eiser
Applicant/Plaintiff PRO DEO

Respondent/Verweerder
Respondent/Defendant PG. KAMSTAD

Advokaat/Advocate

Applikant/Eiser
Applicant/Plaintiff Adv. L.E. Matthee

Respondent/Verweerder
Respondent/Defendant

Aard van Aansoek/Geding
Nature of Application/Claim VERLOF TOT APPEL TEEN SKULDIGBEVINDING & VONNIS

Ter Rolle Geplaas vir Verhoor op
Set Down for Hearing on

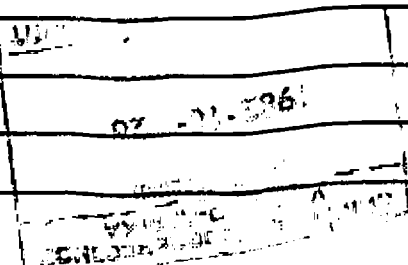
Voorgeleë op 15/11/82 — Wensels AR

K.P.A.

Wensels
GRIFTER, HOOGEREGSHOF
REGISTRAR, SUPREME COURT OF
SOUTH AFRICA

Die aansoek word afgewys.

D. K. O. —
AR. 21/11/82

MET HERVATting OP 2.8.1982 OM 10,14 VM:

U I T S P R A A K

VAN DEN HEEVER R: Die beskuldigdes in hierdie geval staan aangekla in die eerste plek van moord en tweedens, van roof waarby verswarende omstandighede, soos omskryf in artikel 1 van Wet 51 van 1977, betrokke was.

Die bewering van die Staat is dat die beskuldigdes op Vrydag, 6 November 1981, en te of naby Lustiganpad in die distrik Paarl, wederregtelik en opsetlik vir JAN WILLEMSE gedood het deur hom herhaalde kere met 'n mes of messe of soortgelyke skerp voorwerpe te steek en met 'n baksteen te slaan - dit wat betref die moordklag. (10

Wat betref die roofklag - dat die beskuldigdes op 6 November 1981, by dieselfde plek vir Jan Willemse wederregtelik en met die opset om hom tot onderwerping te dwing, geweld aangedoen het deur hom met 'n mes of messe of soortgelyke skerp voorwerpe te steek en met 'n baksteen of soortgelyke voorwerp te slaan en wederregtelik en met die opset om te steel, 'n polshorlosie asook R21 kontant, die eiendom of in die regmatige bewaring of onder die rematige beheer van genoemde Jan Willemse, geneem het. (20

Die bewyslas beswaar soos immer die Staat, om die Hof bo redelike twyfel tevrede te stel, op die moordaanklag, dat beskuldigdes die dood van die oorledene veroorsaak het, dat daardie doodmaak wederregtelik was en dat beskuldigdes die opset gekoester het om dit te veroorsaak. Wat die roof betref, beswaar die bewyslas weer eens die Staat, om die Hof bo redelike twyfel te oortuig dat diefstal met geweld gepleeg is.

Drie persone was saam die Vrydag, dit is beskuldigdes 1, 2 en Hermanus van Beulen, wat aanvanklik beskuldigde (30

nommer 3 was in die onderhawige saak, toe hulle vir die oorledene en 'n sekere Frans Labin raakgeloop het. As gevolg van daardie ontmoeting het Frans weggehardloop en inmiddels verdwyn en is die oorledene dood. Ons ondersoek is na die omstandighede waaronder die oorledene sy dood gevind het.

Aanvanklik, by verrigtinge ingevolge artikel 115(1) van Wet 51 van 1977, het nommer 1 verklaar dat nommer 3 die dood van die oorledene veroorsaak het. Nommer 2 het in daardie stadium geen verklaring gedoen nie. Hermanus, as (10) beskuldigde nommer 3, het verklaar dat hy oorledene gesteeek het nadat oorledene 'n mes uitgepluk en na hom gesteeek het.

In hierdie hof is die aanklag teen nommer 3 teruggetrek. Nommers 1 en 2 het onskuldig gepleit.

Die eertydse nommer 3, Hermanus van Beulen, het omgespring. Sy verklaring in die landdroshof is verloën en hy het uitgekóm met 'n verhaal waarvolgens hyself heel onskuldig is, maar nommers 1 en 2 beplan het om iemand te beroof en oorledene toe aangeval het in die nastreef en, (20) minstens wat nr 1 betref, volvoering van hierdie plan. Hermanus het verduidelik waarom hy aanvanklik vertel het dat hy verantwoordelik is vir die dood van oorledene. Die drie van hulle is na arrestasie geplaas in 'n sel saam met baie ander, wat hom aangerand en gelas het om verantwoordelikheid te aanvaar want hy het nog 'geen sake aan nie'. Sy verhaal word gestaaf deur beskuldigde nommer 1, wat in sy getuienis erken het dat Hermanus in hierdie verband die waarheid praat en self geen aandeel aan die oorledene se dood gehad het nie.

Die kantoor van die Prokureur-generaal word versoek om (30) nie soseer ondersoek in te stel na die verhaal van hoe hulle

in die sel deur hulle mede-aangehoudenenes aangerand en nog boonop van hul klere beroof is nie, want so 'n ondersoek sou in hierdie laat stadium waarskynlik geen vrugte afwerp nie, maar om opdragte te gee om te probeer verhoed dat so iets weer gebeur. Wanneer mense wat deur die polisie aangehou word in sulke aanhouding deur mede-aangehoudenenes bygekom word, soos beide Hermanus en nommer 1 hier van getuig, kan dit slegs minagting vir ons hele regstelsel by almal betrokke, veroorsaak. Moontlik, wanneer persone in selle geplaas word saam met ander, moet nie slegs sekere besittings veilig bewaar word namens hulle nie, maar van dié wat by hulle bly aantekening gemaak word, ook selfs wat betref hulle klere en skoene.

(10)

In hierdie Hof het nommer 1 erken dat hy die dood van die oorledene veroorsaak het. Al wat in geskil is, is die omstandighede waaronder dit gebeur het en dan ook nêr wat betref die detail.

Oorledene se broer, NIKOLAAS WILLEMSE, 19 jaar oud, was die eerste getuie. Hy het getuig dat hy en oorledene saam gewerk het by 'n bouery in Wellington. Oorledene het op Vrydag 6 November 1981 sy loon ontvang, daarna is hulle uitmekaar. Oorledene het sy loon en sy horlosie, Bewysstuk 1 voor die Hof, by hom gehad. Oorledene was 22 jaar oud en volgens Nikolaas, nie lid van 'n bende nie en het ook nie dagga gerook nie - dít in antwoord op kruisondervraging namens nommer 1.

(20)

HERMANUS WILLEMSE, nog 'n broer van oorledene, is, volgens sy getuienis, deur Frans Labin geroep wat aan hom vertel het oorledene is met 'n mes gesteek. Hulle is saam om oorledene in die omgewing van die voorval te soek. Hy het vuurhoutjies getrek en uiteindelik sy broer se lyk gevind.

(30)

Dit was vol bloed en meswonde. Sy sakke was omgedop. Hy het nie iets opgelet aangaande oorledene se klere en of hy nog sy horlosie aangehad het nie. Hy ontken ook, net-soos oorledene se ander broer, dat oorledene òf lid van 'n bende was òf dagga gerook het.

JAN PLAATJIES, die beskuldigdesse vader, het getuig dat Hermanus van Beulen sy vrou se suster se kind is, wat vir ongeveer drie weke by hulle op die plaas gekuier het. Beskuldigdes en Hermanus is ongeveer 3 nm die betrokke Vrydag in dorp toe. Hulle het aldie om ongeveer 8 nm teruggekom, (10 is die huis in, het hul verkleed en is weer vort. Na 'n rukkie kom die polisie en vra na Johnny Plaatjies. Hulle het die vader opgelaai om te soek en hulle het omtrent 8,30 nm vir die beskuldigdes en Hermanus saam met ander persone op die pad teëgekom. Daar waar hulle gevind is, is ook 'n horlosie en 'n mes gevind op die grond. Hulle is teruggebring huis toe waar bloedbevleekte klere gevind is. Hulle het vir die vader nugter gelyk.

Dr MULLER, die distriksgeneesheer op Paarl, het vertel wat hy tydens sy nadoodse ondersoek op die lyk van (20 die oorledene gevind het. Daar was veelvuldige snywonde op die linkerhand wat die voorkoms van keerwonde gehad het. Daar was drie steekwonde aan die gesig, twee aan die nek, een in die borskas voor en twee op die rug agter, wat aldie 'n long penetreer het, dit wil sê, agt steekwonde altesame. behalwe die snye aan die hand. Dan was daar drie skaafwonde aan die gesig, een op die voorkop, een op elke wang en ten slotte 'n skraapwond aan die rug, regs en laag. Een van die nekwonde het die subklaviese arterie deursny, wat normaalweg spoedig tot die dood sou lei, volgens die (30 geneesheer. Die skaafwonde het ook geen onderhuidse kneusing

getoon nie, sodat die beserings na of baie kort voor die dood toegedien moes gewees het, of skrams houe gewees het. Die wonde aan die kop, gesig en nek is van kleiner formaat as dië op die rug en borskas.

Mnr KITSHOFF, ondersoekbeampte, is as gevolg van 'n rapport die aand na die toneel. Die oorledene se broek-sakke was omgedop. Sy hemp het ongeveer 'n tree van hom gelê, twee meter verder het sy baadjie gelê. Daar was sleepmerke en stoeimerke vanaf die teerpad na waar die oorledene gelê het.

(10)

Vandaar is hy na die Kleurlinghuise op die plaas Neffensaan, waarvandan hy op pad na Cedas 'n groep Kleurlinge teëgekom het waaronder beskuldigdes en Hermanus was. Daar het nommer 2 iets weggegooi. Hy het daar 'n mes, Bewysstuk 2, gevind asook die horlosie, Bewysstuk 1. Nommer 2 het 'n diep snywond aan sy linkerhand gehad met 'n lap daarom gedraai. Hermanus het ook die aand 'n knipmes gedra wat in sy sak gevind is. Daar was bloed aan Hermanus se broek, 'n skuurmerk van bloed. Nommer 1 se klere was taamlik bebloed en nommer 2 se klere was erg bebloed - dit is die klere wat by mnr Plaatjies senior se huis gevind is. Aldrie die mense, die beskuldigdes en Hermanus was nugter en mnr Kitshoff sê dat hy nie drank aan hulle kon ruik nie.

(20)

Nommer 2 het, volgens Kitshoff, gesê dat die bloed aan sy klere sy eie was van die wond aan sy hand wat hy opgedoen het toe hy hulle wou uitmekaar maak. Nommer 1 het gesê dit was oorledene en sy broer se bloed aan sy klere. 'n Verklaring is deur nommer 1 se advokaat aan Kitshoff gestel, wat hy erken het wat nommer 1 gemaak het:

"Dit is Hermanus wat hom gesteek het en sy

(30)

horlosie geneem het. Ek weet niks van

die/

die geld nie."

Kitshof het gevra:

"Hoe kom die bloed op jou klere?"

Toe antwoord nommer 1:

"Die oorledene se bloed het op my gespat toe ek vir Hermanus gekeer het."

Kitshoff het 'n foto, Bewysstuk A, verduidelik wat later van die toneel geneem is. Hy het verduidelik waar die lyk gevind is, ongeveer 23 meter aan die linkerkant van die pad, sodat waar hy sê dat daar sleepmerke asook stoeimerke gevind is vanaf die teerpad na waar hy die oorledene aangetref het, moes daardie merke ook dan ongeveer 23 meter gestrek het. Hy is nie onder kruisverhoor geneem in verband met hierdie merke nie. Dit het stellings wat Van Beulen in kruisverhoor aanvaar het en getuienis van nommer 1, in 'n sekere mate 'n verrassingselement gegee. (10)

Waar die beskuldigdes raakgeloop is het Kitshoff die mes, Bewysstuk 2 en die horlosie, Bewysstuk 1, gevind en hy beaam dat Van Beulen die knipmes, Bewysstuk 3, in sy sak gehad het. Nommer 1, het hy getuig, het 'n bendeteken op sy hand, dié van die 'Nice Time Kids'. (20)

Die laaste Staatsgetuie was dan HERMANUS VAN BEULEN, wat aanvanklik beskuldigde nommer 3 was, teen wie die saak teruggetrek is. Soos reeds genoem is hy 'n neef van die beskuldigdes, hy het by hulle gekuier en hy is ook bevriend met hulle. Teoreties is hy 'n kind - hy was destyds 14 jaar oud en is tans 15 jaar oud. Hy is baie groter van postuur as beskuldigde 2 en hy kom meer intelligent voor as nommer 1. Sy houding in die getuiebank was indrukwekkend. Die Hof besef terdeë dat hy in kruisverhoor aangelas en dinge (30 vertel het wat hy nie in sy hoofgetuienis genoem het nie.

Die Hof besef ook terdeë dat daar verdere gebreke in sy getuienis is. Hy erken dat hy op die toneel was en versoek is om te help om die oorledene weg te sleep vanwaar hy geval het. Hy sê hy het geweier en hy ontken dat daar bloed aan sy broek was. Die broek is voor die Hof as 'n bewysstuk en daar is inderdaad, soos Kitshoff ook getuig het, 'n paar spatsels daaraan wat sekerlik die voorkoms van bloed het.

Hermanus en beskuldigde nommer 1 is die enigste twee wat op die toneel was toe die oorledene sy dood gevind het, (10 wat in hierdie hof getuig het. Hulle verhale loop ook nie wyd uitmekaar uit nie. Nommer 2 het verkies om geen getuienis aan te bied nie.

Die kernverskil tussen nommer 1 en Hermanus gaan daarom of daar voor die ontmoeting tussen die twee groepe, met ander woorde die beskuldigdes en Hermanus aan die eenkant en oorledene en sy maat, Frans, aan die ander, daarvan gepraat is deur nommer 1 dat hulle 'n roof moet uitvoer.

Hermanus se getuienis-in-hoof is 'n samehangende verhaal. Hy sê die beskuldigdes het nie gewerk nie. Hulle (20 drie is die namiddag dorp toe en teen skemer weer huis toe. Dit was 'n Vrydag, derhalwe vir die wat weekliks hulle loon kry 'n loondag. Op pad sê nommer 1 vir nommer 2 dat hulle geld moet neem van een wat hulle raakloop. Nommer 2 het geen kommentaar daarop gelewer nie. Twee persone het aangekom, die oorledene en Frans. Nommer 1 vra watter bende hulle aan behoort en gesels met hulle. Oorledene en nommer 2 begin stry, hyself het gekeer. Frans sê vir die oorledene dat hulle moet loop. Toe oorledene sy rug draai gryp nommer 2 hom aan die kraag, tel 'n baksteen (30 op en begin die oorledene al teen die kop slaan. Hy kon

nie oorledene baasraak nie en het om hulp by nommer 1 gevra. Frans het hom toe al uit die voete gemaak. Toe nommer 1 by die oorledene en nommer 2 kom, toe steek hy. Jannie, nommer 2, het nog aangehou kap en is in die proses deur sy broer se mes gewond, wat hom, nommer 2, sy aktiwiteite laat staak het. Pieter, nommer 1, het aanhou steek totdat die oorledene daar langs die teerpad inmekaargesak het. Nommer 1 het toe die oorledene se horlosie van sy arm en geld uit sy sakke geneem en toë probeer om die oorledene die bosse in te sleep en het by Hermanus ook om (10 hulp aangeklop. Hermanus vertel dat hy geweier het. Dit strook nie juis met die bloed aan sy klere en optrede na die voorval nie, maar is ook nie ter sake ten aansien van sy getuienis aangaande wat vooraf gebeur het nie, waar dit nie beweer word dat hy enige aandeel hoegenaamd gehad het in die doodmaak van die oorledene nie, sodat daar geen vrees kan wees dat Hermanus skuld wat hy van sy eie skouers wil afskuif probeer om op 'n ander se skouers te laai nie.

Tuis, sê Hermanus, is navraag gedoen na die bloed aan hul klere en nommer 1 het gesê hulle was in 'n 'gang fight' (20 betrokke. Hulle het hul almal verklee. Nommer 1 is met sy meisie by die huis uit en het later aan Hermanus gesê dat hy aan haar geld gegee het. Hulle is toe vort maar die polisie het hulle teëgekom en daar het nommer 1 die horlosie en nommer 2 'n mes weggegooi.

Hierdie verhaal het nommer 1 se advokaat blykbaar onkant gevang. Hy het hom onttrek van die saak. Kruisverhoor van Hermanus is agterweë gehou en die saak verdaag sodat 'n plaasvervanger vir mnr De Kock die aangehoorde getuienis behoorlik kon nagaan. Die Hof is dan ook aan mnr Matthee (30 dank verskuldig dat hy bereid was om vir nommer 1 op 'n

laat stadium op te tree, soos wat die Hof deurgaans dank verskuldig is aan die advokate wat pro deo namens beskuldigdes optree.

Van sy verhaal het Hermanus nie juis onder kruisverhoor afgewyk nie. Hy het wel daarop uitgebrei en waar enigsins moontlik toegewings gemaak wat moontlik die beskuldigdes, sy neefs, kon help. Die belangrikste nuutjie wat hy aanbied is dat hy nou toegee dat hulle by 'n boom gaan sit en dagga rook het voordat die struweling met die oorledene begin het. Dit is taamlik onwaarskynlik dat 'n pyp heel toevallig daar versteek sou gewees het en die Hof wonder hoe die stoei- en sleepmerke dan kom van so na aan die pad tot waar die lyk gelê het. Maar dat daar 'n gesprek was wat die moeilikheid voorafgegaan het, is op die aangevoerde getuienis gemene saak. Dit is waarskynlik dat dit gegaan het soos Hermanus en nommer 1 vertel, oor bende-lidmaatskap. Moontlik was die motief om te toets watter soort mense beskuldigdes mee te doen gehad het. (10

Hermanus bly daarby dat nommer 2 klaarblyklik meer aangepak het as wat hy kon bemeester en sy ouer broer se hulp ingeroep het en self nog geslaan het toe sulke hulp aangebied word totdat hyself verwond is. Sy getuienis word aanvaar. (20

Nommer 1 se verhaal verskil in werklikheid van syne slegs-deurdat hy

- a) ontken dat vooraf gepraat is van roof;
- b) beweer dat oorledene die oorhand oor Jannie gekry en hy hom toe afgepluk het, self geslaan is en kwaad geword het;

c) sê dat Jannie toe seergekry het toe hy nommer 1 probeer

keer/

keer het van verder steek;

d) sê dat oorledene se horlosie geval het in die struwe -
ling tussen oorledene en Jannie en hyself dit opgetel
het en niks verder geneem het nie en

e) sê dat hy onder die invloed van dagga en/of drank was.
Beide sy vader en Kifshoff sê dat hy nugter en normaal
voorgekom het, baie kort na die voorval.

Sy optrede om die man wat hy gevel het se horlosie vir hom
toe te eien waar oorledene lê en worstel het om op te kom,
nadat hy geval het toe nommer 1 hom gelos het nadat hy (10
hom vasgehou het terwyl hy hom aanhou steek en terwyl die
man nog snorkgeluide maak en baie duidelik baie ernstig be-
seer is, hierdie gedrag van nommer 1 om onder daardie om-
standighede die oorledene se horlosie vir hom toe te eien,
toon dat hy nie weens fyngesvoeligheid sou geskroom het om
oorledene se ander bates ook te neem nie. Beide die
beskuldigdes was platsak, selfs op nommer 1 se getuienis
dat hy Woensdag gewerk het, wat Hermanus betwis en wou
geld bekom het en het gepraat hoe om geld te bekom op pad
plaas toe.

Die Hof kan aan geen rede dink waarom Hermanus se ge-
tuienis verwerp moet word nie; of, meer korrek gestel -
waarom nommer 1 se getuienis redelik moontlik waar beskou
moet word nie, dat hy, wat op sy eie weergawe die dieftige
opset gekoester het, sy prooi sou laat aan of die noodlot
of 'n toevallige ontdekker van oorledene se bates.

Dat nommer 2 beseer is toe hy tussen nommer 1 en
oorledene gekeer het, gaan ook nie op nie. Dit is 'n ver-
haal wat nommer 2 self nog in geen stadium goedgevind het
om aan die Hof voor te lê nie. Indien nommer 2 enige
vertroue in daardie verhaal gehad het, is dit ondenkbaar

dat/

dat hy tot op hede nie bereid sou wees om dit aan enigiemand te vertel nie. Dieselfde oorwegings skep dan ook probleme vir die verhaal dat nommer 2 sou kwaad geword het vir iets wat oorledene gesê het en in die daaropvolgende bakleiery hulp van sy broer benodig het. (10) Nommer 2 het nooit vertel dat hy kwaad geword het nie, of waarom hy kwaad geword het nie. Kortom, dit is die mening van die Hof dat nommer 1 voor die ontmoeting met oorledene gesê het dat hulle enigiemand wat hulle raakloop se geld moet afneem; dat nommer 2 se aanranding op oorledene gepleeg is ter uitvoering van hierdie gesamentlike voorneme; dat nommer 2 die hulp van nommer 1 ingeroep het toe dit blyk dat hy nie maklik sou slaag in sy doel om oorledene tot oorgawe te dwing nie; dat nommer 1 hom te hulp gekom het deur oorledene aan te val met 'n volgehoue aanval deur middel van wat albei besef het 'n dodelike wapen is, 'n aanval wat nommer 2 te wagte was toe hy hulp inroep, want hy het geweet nommer 1 is bewapen met die mes wat, selfs volgens nommer 1 se beskrywing, 'n indrukwekkende wapen is; dat nommer 2 met sy eie aanval aangehou het nadat nommer 1 hom tot hulp gesnel (20) het, totdat hy deur sy broer per abuis verwond is, waarop hy die wyk geneem het.

Nommer 1 staaf Hermanus in die verband waar hy sê dat die eerste hou wat hy toegedien het was op die bors en dat daarna, dit wil sê nadat oorledene reeds ernstig verwond is, nommer 2 aandadig was aan die stryd tussen hulle. Hy sê natuurlik om te keer, wat die Hof reeds verwerp het, derhalwe moet dit wees om hand by te sit met nommer 1 se aanranding op die oorledene.

Onder die omstandighede bevind die Hof dat die Staat (30) daarin geslaag het om te bewys dat nommer 1 SKULDIG IS

AAN MOORD met minstens dolus eventualis as opsetvorm en dat nommer 1 SKULDIG IS AAN ROOF MET VERSWARENDE OMSTANDIGHEDE, soos omskryf in die Strafproseswet, aanwesig.

Wat nommer 2 betref is sy rooftog nie voltooi nie en het hy volgens die aangevoerde getuienis ook nie gedeel in die buit daarna nie, sodat mnr Viljoen gelyk gegee word dat die voordeel van die twyfel hom toekom en hy slegs SKULDIG BEVIND WORD AAN POGING TOT ROOF, waarby verswarende omstandighede aanwesig was, soos beoog deur die Statuut. Hy het 'n gevaarlik wapen, naamlik 'n baksteen, hanteer en bowendien is ernstige beserings deur sy mededader toegedien, nommer 1, gedurende die pleging van die misdryf. (10

Ten aansien van die moordaanklag is daar nie bewys dat sy aanranding kousaal bygedra het tot oorledene se dood nie. Hy het egter 'n rooftog ontketen in die loop waarvan hy bewus was dat oorledene noodlottig beseer kon word en het daarmee volgehou terwyl hy roekeloos was of oorledene aldus noodlottig beseer word al dan nie. Waar die Hof sê dat sy aanranding nie kousaal bygedra het tot oorledene se dood nie, is dit klaarblyklik dat dit nie fisies kousaal aldus bygedra het nie. (20 Nommer 2 word gevolglik SKULDIG BEVIND AAN MOORD met opset by moontlikheidsbewussyn en aan POGING TOT ROOF.

Nommer 1, soos reeds genoem, aan MOORD as dader, met opset minstens by moontlikheidsbewussyn en ROOF WAARBY VERSWARENDE OMSTANDIGHEDE AANWESIG WAS.

DIE HOF VERDAAG OM 10,40 VM